

u školi obrađivati gramatiku i pravopis (i to u *osnovnim* školama). Među ostalim primjerima pod *d*) *Kad se piše i je, kad je, a kad e*, navodi ne baš poetičan, ali za pamćenje praktičan primjer: Svijetlo sunce prosipa *svjetlo* po svijetu iz svjetske vasiona. (Ima i drugih zgodnih primjera kao: Mljekarice nose mlijeko, Djeva zadijeva vreteno za pas, Sijeno trpaju u sjenik, Krijepe se onim, što je za okrepu i t. d.) Šteta je, što ovaj člančić nije u svoje vrijeme spomenut u mojem članku »Briga Edhema Mulabdića o jeziku« (IV. godište »Jezika«, br. 1., str. 18. i d.).

Kad pridjev u književnom jeziku glasi *svijetao, svijetla, svijetlo* (iako ima dijalekata, u kojima glasi *svjetao, svjetla, svjetlo*), potrebno je, mislim, da se razlikuje srednji rod ovoga pridjeva od imenice. Iz istoga bi razloga trebalo prihvatiti kao književni oblik *svjetlo* (a *svijetlo* da ostane kao dijalekatska osobina).

PRIDJEVI OD IMENICE KOMUNA

Josip Valković

U društvenom poretku, kakav smo i mi imali prije Oslobođenja, postoji državna vlast i općina kao samoupravno tijelo. Općina ima svoj vlastiti djelokrug, a ako obavlja i neke državne poslove, oni se smatraju poslovima općine u prenesenom djelokrugu. Inače za skupnu oznaku poslova vlastitog djelokruga općine nismo imali posebnog naziva. Po Oslobođenju kod nas je proglašeno jedinstvo vlasti, pa ni općine nisu više imale dvostrukog djelokruga. Samoupravni i državni poslovi stopljeni su u jedno. Ne znam, da li zbog toga, ili možda iz kojeg drugog razloga, negdašnje samoupravne poslove počeli smo nazivati *komunalnim* poslovima, osnivati *komunalne* odjele i t. d. Danas se taj termin toliko udomaćio, da o njegovoj promjeni ne može biti ni govora.

Komunalni je pridjev od romanske imenice *komuna* (općina), a primili smo ga kao gotov pridjev u romanskom obliku. Riječ *komuna* bila je i od prije poznata, ali samo u povijesnim i političkim djelima (Pariška komuna, srednjovjekovne dalmatinske komune), pa nismo imali potrebe da od nje pravimo svoj pridjev. Međutim 1955. osnovane su naše današnje općine s veoma širokim djelokrugom i mogućnošću direktnog narodnog upravljanja kao odlučan korak prema budućim komunama, osnovnim jedinicama društvene (ne više državne) vlasti. Zato se naše općine već i danas često nazivaju *komunama*, pa se sama po sebi nametnula potreba da napravimo i svoj pridjev od imenice *komuna*.

Čim se počela današnja općina nazivati *komunom*, počeo se upotrebljavati i pridjev od te imenice, ali ne nov, napravljen u duhu našeg jezika, već se prije pozajmljeni pridjev *komunalni* za oznaku jedne grane djelatnosti počeo upotrebljavati i u drugom, širem značenju za oznaku svega, što pripada općini ili izvire iz nje. Tako smo počeli govoriti i o *komunalnom sistemu* ili uređenju.

Takvo dvojako značenje pridjeva *komunalni* veoma je neprikladno i može dovesti do kojekakvih zabuna i nesporazuma. Tako, na primjer, kada govorimo o *komunalnim problemima*, nije jasno, da li mislimo na sve probleme komune, općine, ili samo na neke probleme, koje smo do 1955. nazivali komunalnim.

Riječ *komuna* bit će sve više u upotrebi i sve više će se osjećati potreba da imamo od nje i pridjev, koji može u svakom slučaju zamijeniti pridjev *općinski*. Oblik *komunalni* nije za to prikladan zbog svog dvostrukog značenja, koje takvom upotrebom dobiva. Mislim, da se stvar daje lako riješiti, tako da, zadržavajući pridjev *komunalni* u značenju, u kojem smo ga već gotova pozajmili, napravimo od novopozajmljene imenice *komuna* nov pridjev u duhu svog jezika, dakle *komunski*. Tako bismo imali i jasno razlikovali komunske i komunalne poslove, probleme, propise i t. d. Imali bismo *komunsko uređenje*, ali *komunalne uređaje* (vodovod i sl.).

U Hrvatskom Primorju bila je u starija vremena u upotrebi riječ *komuna*, ali u muškom rodu kao *komun* (vidi kod Mažuranića). Ona, možda, danas više i nije u stvarnoj upotrebi, iako je narodu općenito poznata, ali se još uvijek upotrebljava od nje napravljen pridjev *komunski*. Na selu nije čudno, ako tko kaže: *Ostavi, to nije tvoje, to je komunsko*. Prema tome bilo bi sasvim prirodno, da sada, kada općenito preuzimamo imenicu *komuna*, preuzmemo od naroda i pridjev *komunski*. Ne znam, da li je tko već pokušao upotrebiti takav pridjev, ali u jednoj šaljivoj reportaži naišao sam na *međukomunsko natjecanje*.

Romanski narodi nemaju dva različita pridjeva od imenice *komuna*, ali to za nas ne znači ništa. Oni još uvijek imaju općine starog tipa, pa im je sve ono autonomno, što pripada općini ili iz nje izvire, općinsko, *komunalno*. *Komuna* i izvedeni pridjev za njih su po širini značenja jednaki. Gdje ima općina širi djelokrug, tu je i značenje pridjeva *komunalni* šire. Međutim, mi smo tom pridjevu dali određeno značenje, koje je nešto uže od značenja *općinski* u starom smislu, a pogotovu je uže i bitno različito od onoga, što bi trebao označivati pridjev od naše riječi *komuna*. Zato se samo kod nas i osjeća potreba terminološkog diferenciranja tih pojmova.

ZAREZ JE SIGNAL, PUTNI ZNAK NA KOLOSIJEKU MISLI

Slavko Pavešić

Vele, da je zarezu zadaća da rastavlja. Po jednim rastavlja dijelove rečenice jedne od drugih, po drugima rastavlja ono, što nije jedno s drugim u uskoj vezi. A meni se čini, da zarez nema nikakve veze s rastavljanjem, pa ni sa sastavljanjem; njegova je zadaća sasvim drugačija.

Svi se slažu u tome, da zarez treba da pomogne čitaocu shvatiti misao.

A misli su vrlo različite, jednostavne, složeniye, vrlo složene, plitke, duboke, obične, neobične. Gdje kad one iz piščeve glave teku mirno, jedan se dio razvija iz prethodnoga glatko i bez skokova i zaokreta, kao što se pužev rog pruža nekako sam iz sebe. Takvu je misao lako slijediti u njezinu toku i lako ju je shvatiti. Ali nisu sve misli tako jednostavne niti se ostvaruju tako jednostavno, jer ni odnosi, koje izriču, nisu uvijek jednostavni, niti su asocijacije, koje se bude u mozgu autora, sve lijepo sredene i sistematizirane. Ponekad misao mora da luta kroz pokrajnje rukave dodataka i umetaka, mora da se zaustavlja u bentovima ponavljanja i nabranjanja, da skače preko brzaca iznenađenja i slapova suprotnosti, da prolazi kroz mnogo kojekakvih okuka i sličnih iznenađenja, pa tek onda uspije da se oblikuje i iskaže u svoj svojoj punoći. Ploveći niz takvu misao (ili uz nju, ako hoćete) kao istraživač niz nepoznatu rijeku (jer za čitaoca je misao uvijek nepoznanica i upoznaje ju postepeno, čitajući), čitalac u svom čamcu mora neprestano biti na oprezu, da ga što ne iznenadi, pa da se ne prevrne i ne zagnjuri u neshvaćanje.

Da bi smanjio mogućnost takve nezgode, autor — koji poznaje sve zaokrete svoje misli, jer ih sam ispreda — mora upozoriti na njih onoga, kome govori, mora mu uvijek ostaviti neki znak, kao prethodnica, što ostavlja znakove onima, koji idu za njom. Pozor! opasnost! A kako da on dade taj znak? Lako je govorniku! On ima stotine načina — ne baš stotine, ali ipak mnogo — da svakoga slušaoca upozori. Može da govor ubrza ili uspori, može glas dići ili spustiti, može ga pojačati ili oslabiti, može da mahne rukom ili trzne tijelom, može da sipa iz očiju munje (ako umije), da se mršti, da se smiješi. Time on slušaoca može lijepo i bez pogreške da vodi (naravno, ako su upotrebljena sredstva u skladu s mišlju) preko svih brzaca, slapova i zaokreta. A što će pisac? On svoga čitaoca ne vidi, a ni njega čitalac niti vidi niti čuje. Među njima su samo papir i slova. Kako čitaocu dati znak, kako ga upozoriti na zaokret? Pisci su za to izmislili zarez. Zarez je signal, putni znak, znak skretnice na kolosijeku misli.

Ako zarez tako shvatimo, on će dobiti gipkost i moći će da udovolji svojoj logičkoj funkciji: da pomaže razumijevanje teksta. Ali pravila o